

**CANVIS A L'ESTRUCTURA OCUPACIONAL A LES COMARQUES DEL SUD
DEL PAÍS VALÈNCIA (1975-2005). UNA APROXIMACIÓ A L'ESTRUCTURA DE
CLASSE.**

Federic Sabater

Beques Convocatòria 2005

1. Introducció; objectius i metodologia

L'objecte d'aquesta investigació és l'anàlisi de l'estructura ocupacional a les Comarques del Sud del País Valencià des de 1975 fins al 2005. Ens centrarem principalment en quins han estat els principals factors socioeconòmics que han propiciat els diferents canvis en l'estructura ocupacional i la seua repercussió en l'estructura de classes durant el període esmentat.

Aquest és un estudi eminentment descriptiu. Ben segur, l'anàlisi que realitzarem serà de gran utilitat per al coneixement dels trets més significatius en l'estructura socioeconòmica de les Comarques del Sud del País Valencià en aquests últims 30 anys. Així doncs, com ja hem mencionat, ens centrarem en l'anàlisi de l'evolució del pes dels sectors productius en el conjunt de la població activa. També creiem que és necessària una referència a l'ocupació en l'economia submergida o “treball negre” que no obstant això, per la dificultat que comporta el seu mesurament, escapa a les pretensions del treball, amb la qual cosa només podrem fer una anàlisi superficial del fenomen.

Entre els diferents indicadors que utilitzarem relatius a l'estructura ocupacional estan la taxa d'activitat, la feminització, la salarització, la distribució sectorial o la taxa d'atur i de temporalitat.

Tot i això, no hem d'oblidar que aquest és un estudi merament sociològic i, per tant, des d'un punt de vista científic no hem d'obviar les principals causes i conseqüències que ens aporten una visió que abraça des d'una realitat local una visió global del tema que tractarem. Així, l'estudi que realitzarem comporta necessàriament una contextualització socioeconòmica tant en l'àmbit econòmic a nivell de l'Estat Espanyol, com a nivell Europeu.

Pensem que hi ha una forta relació de dependència entre els canvis produïts en l'estructura de classes i la evolució de l'estructura ocupacional, que en última instància és, com queda reflexat en el títol del treball, l'ànim d'aquesta investigació.

Alhora d'abordar el treball des d'un punt de vista científic, ens centrarem en l'anàlisi quantitatiu que ens aporten les dades estadístiques que ens proporcionen els organismes institucionals estatals, com ara l'Enquesta de Població Activa (EPA) que realitza l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Així doncs, per a simplificar l'anàlisi hem decidit centrar-nos en les categories que utilitza l'INE en l'EPA. L'INE agrupa les diferents ocupacions en quatre grans sectors productius: Servicis, Indústria, Agricultura i Construcció. També hem utilitzat la classificació de l'INE per a categoritzar a actius, ocupats, parats i inactius. Des d'un punt de vista qualitatiu, l'anàlisi explicatiu es basarà en les diferents investigacions al respecte, així com les diferents fonts bibliogràfiques que ens aporten una rigorosa informació a l'objecte d'estudi del treball. Una de les finalitats més importants d'aquest estudi serà descobrir quins han estat els trasvassaments de la població activa entre els quatre sectors productius esmentats.

2. Anàlisi descriptiu; el context del País Valencià i les Comarques del Sud

2.1. País Valencià

En quant a l'estructura ocupacional al País Valencià en els últims 30 anys podem distingir sis grans períodes des de 1975, els quals analitzarem conscienciosament. En el període 1975-1979 destaca la tendència a estancar-se de l'ocupació i la població activa. Des de 1980 fins 1984, l'ocupació disminueix de forma espectacular, augmentant la població activa. En l'interval 1985-1990 es produeix el període de major vigor en la creació d'ocupació de la història del País Valencià més recent. Així, la generalització de la utilització dels contractes temporals, després de la Reforma Laboral del 1984, va influir en aquest període. La població activa també va augmentar degut principalment a l'increment de les taxa d'activitat femenina. Entre 1991 i 1993, l'economia valenciana va experimentar una gravíssima recessió amb un greu descens de l'ocupació. En 1993, la taxa de desocupació va aconseguir un màxim de 24,2%. Entre 1994 i 1999, l'economia valenciana

ha crescut molt de pressa i l'ocupació ha seguit un ritme semblant. Finalment, el període 2000 i 2005 s'ha destacat per una reducció global de la desocupació i un fort creixement de l'ocupació.

La taxa d'activitat ha tendit a disminuir des de 1974, experimentant un canvi positiu des de 1987 a 1993, per a, a partir d'ací, continuar disminuint fins a 1998. Hi ha grans diferències entre les taxes d'activitat per sexe i edat. La taxa d'activitat femenina mostra una persistent tendència ascendent. Pel que es refereix als homes, la seua taxa d'activitat mostra una contínua disminució. L'augment de la taxa d'activitat femenina ha evolucionat paral·lelament a un augment de la seua taxa de desocupació i a un creixement de la seua contribució a la desocupació total.

Pel que es refereix a la taxa d'activitat dels homes i dones de menys de 25 anys contínua descendint. Pareix evident que la tendència a llarg termini condueix a que una proporció creixent de joves continue més temps en el sistema d'ensenyança o una formació inicial.

Hem hagut d'esperar fins a principis de la dècada dels noranta per a aconseguir nivells superiors als de 1975. El creixement insuficient de l'ocupació, s'ha traduït en una taxa de desocupació elevada.

Per sectors productius, es reflecteix un reforçament de la dependència de l'ocupació total en el sector servicis. Al seu major pes en l'ocupació total, s'uneix un creixement elevat i sostingut de l'ocupació en aquest sector. No obstant això, contrasta amb fluctuacions en les restants activitats productives. Així hi ha dos fenòmens que han influït de forma important en la taxa de desocupació, com són la disminució de l'ocupació agrícola en més de la mitat i el deteriorament de la indústria valenciana que ha anat reduint la seua taxa d'ocupacions en les diferents situacions crítiques per les que ha travessat, destacant el període 1980-1985, on es van donar grans reconversions industrials. Només en 1981 es van perdre el 10% de les ocupacions industrials. No obstant això, a partir de 1985 l'ocupació industrial ha anat recuperant-se gradualment, però sense aconseguir els nivells de 1976.

2.2. Les Comarques del Sud del País Valencià

Un anàlisi descriptiu en l'espai que pretenem estudiar, és a dir, les Comarques del Sud del País Valencià, tenint en compte que ens referim al corrent per cent de la població activa que forma part de cada sector, li corresponen les dades següents:

En el període 1975-1979, observem que els sectors Indústria i Servicis estan igualats al començament del període (Indústria 36,39-Servicis 36,78). Es dona un lleuger descens dels sectors Indústria i Agricultura, al mateix temps es produeix un ràpid augment del sector Servicis, mantenint-se el de la construcció. A mitat del període, el sector Servicis i el sector Indústria comencen a separar-se (Indústria 37,49-Servicis 36,73).

Pel que fa al període 1980-1984, augmenta el sector servicis, refermant-se com el sector de nombre més gran d'ocupats (passa d'un 38,89 al principi del període al 40,79 en el final del mateix) alhora que cau el sector industrial que baixa sis punts percentuals entre el principi i el final del període (al principi 36,44 – al final 30,49). L'agricultura es manté i inclús experimenta un moderat augment a la mitat del període per a acabar al mateix nivell. La Construcció es manté fins al final del període on comença a descendir. La desocupació de llarga duració creix sostinguda. En aquest període arriba a situar-se en un 8,29 (tercer trimestre de 1984) el que suposa una xifra sense precedents.

En el període 1985-1990, la desocupació de llarga duració contínua creixent fins que arriba a un màxim històric de 9,91 (segon trimestre de 1987) que marca un punt d'inflexió en què comença a descendir per a situar-se en un 6,63 al final del període. El sector servicis contínua el seu ascens fins a situar-se en un màxim històric de 49,82% (tercer trimestre de 1990) al final del període. La indústria (30,01 – 29,82) frena el vertiginós descens del període anterior però contínua caient. En aquest període es registra un mínim sense precedents de 27,94 (quart trimestre de 1988). Aquest període suposa per a l'agricultura el major descens de la seua història caient quasi cinc punts al final del període respecte al principi. La construcció també descendeix en aquest període.

En quant al període 1991-1993, l'agricultura es consolida com a sector minoritari. La Indústria disminueix lleugerament al final del període. Els Servicis augmenten de forma progressiva trencant-se l'evolució en paral·lel respecte a la indústria. La Construcció pateix un gran descens. En aquest període destaca la consolidació d'una desocupació de llarga duració per damunt dels 6 punts.

En el període 1994-1999: A pesar d'un lleuger descens al principi del període el sector servicis continua el seu ascens fins a situar-se en un 57,64% del total de la població activa al final del període. La indústria segueix una evolució inversa als servicis en aquest període, comença creixent per a, passat el primer trimestre del 1995, començar a caure situant-se en un 22,6% de la població activa. L'agricultura continua el seu descens. La construcció augmenta en aquest període, destacant l'espectacular augment que experimenta el sector a partir del quart trimestre del 1998, on ascendeix en més de dos punts respecte al període anterior fins situar-se al final del període en nivells (10,26%) en els que no es situava des de principis dels 90. La desocupació de llarga duració continua el seu ascens fins que en el tercer trimestre del 1997 aconseguix un màxim per al període de 9,12%, la qual cosa marca un punt d'inflexió i, a partir d'aquest moment, comença a baixar fins a situar-se en un 4,82%, situació que no es donava des del segon trimestre de 1990.

En el període 2000-2005, es consolida el descens de la desocupació de llarga duració fins a situar-se, al final del període en la mitat respecte al principi del mateix. La Indústria experimenta un descens global amb alts i baixos per a repuntar al final del període. L'agricultura es manté encara que acusa un lleuger descens, destacant la caiguda que pateix en el quart trimestre del 2002 (2,87), dos punts menys que el quart trimestre de l'any anterior. El sector Servicis manté un ascens estable com a sector d'activitat hegemònic. Finalment, aquest període suposa un gran desenvolupament del sector de la construcció a les Comarques del Sud. En el primer trimestre del 2004 s'aconsegueixen nivells mai vists en aquest sector d'activitat (16,07).

3. Plantejament del treball

La continuació d'aquesta investigació es centrarà en l'anàlisi de les dades descrites en l'apartat anterior, tractant d'explicar el perquè d'aquests fenòmens descrits i, en la mesura que siga possible, tractar de donar una resposta sociològica a les xifres exposades. Pretenem que el nostre anàlisi no es quede en un simple ball de xifres en un foli, si no que done resposta a les fluctuacions en l'estructura ocupacional de les Comarques de Sud, en les que fenòmens com la deslocalització, el “treball en negre”, el “treball precari”, la incorporació de la dona al mercat laboral, l'augment de la vida escolar, els fluxos migratoris, les reconversions, o les reformes laborals, són temes, entre altres, claus per a explicar aquests canvis al llarg dels 30 últims anys. Tot i això, els ajustaments estructurals polítics i econòmics a nivell global, són també factors que influeixen alhora d'abordar el tema que ens ocupa. Des de l'àmbit de la macroeconomia podem explicar l'esfera local, és a dir, l'evolució econòmica a les Comarques del Sud del País Valencià, i la seva repercussió directa en l'estructura ocupacional, així com en els canvis en l'estructura de classe. És important mencionar que els canvis ocupacionals a les Comarques del Sud mostren unes pautes de polarització, com podem observar en les dades que disposem. Així, es constata un creixement del grup de professionals i tècnics de qualificació alta, al mateix temps que es produeix un augment significatiu de les ocupacions relacionades amb el treball al sector serveis, moltes d'aquestes precisen d'uns nivells de qualificació molt baixos. A continuació hem cregut convenient un avanç dels diferents fenòmens que ens aporten una explicació als canvis que s'han produït tant en l'estructura ocupacional, com en l'estructura de classes.

3.1. Reformes laborals

A l'Estat Espanyol, des dels Pactes de la Moncloa al 1977, a la Reforma laboral de 1997, signada i avalada pels sindicats majoritaris (CCOO i UGT) de la mà de les Patronals, la normativa que conformava el dret del treball ha patit una transformació per multituds d'acords entre sindicats majoritaris, la patronal i el govern. En aquest maremànum de pactes destaca l'AMI de 1980 (Acord Marc Interconfederal); el ANE de 1981 (Acord Nacional de treball); L'Acord Interconfederal de 1983; l'Acord Econòmic i social d'octubre

de 1984; i més propers, la Reforma Laboral de 1994, impulsada pel PSOE i el recolzament del PP; la Reforma Laboral de 1997, firmada per la CEOE, CEPYME, UGT i CCOO, i l'aval parlamentari del PP i del PSOE; i per últim l'acord entre sindicats i patronal en el decretament del 2002. A conseqüència d'aquests acords es dictaminaren tota una bateria de normativa legal sobre contractació, retalls de prestació de l'atur, retalls en les prestacions de la Seguretat Social i abaratiment de les despeses d'acomiadament, amb l'objectiu d'acomodar les regulacions normatives del dret del treball al nou marc globalitzat del capitalisme.

3.2. La situació de la dona en el mercat laboral.

En quant a la incorporació de la dona al mercat laboral rebrà una atenció especial ja que en els diferents estudis socioeconòmics, es profunditza més en les causes i conseqüències de la concentració o segregació de les dones en algunes activitats o ocupacions, així com en la discriminació que pateixen degut a la seua condició femenina. En els estudis de gènere i en les organitzacions de dones s'ha insistit freqüentment en la necessitat de donar a conèixer la participació econòmica femenina. Segons aquests estudis els treballs realitzats per dones són majoritàriament precaris, discriminatoris, de temps parcial i certament no són registrats adequadament en les fonts estadístiques més globals com ara els censos de població.

3.3. Els fluxos migratoris

Al mateix temps, en aquest estudi valorarem les possibles causes i conseqüències que els fluxos migratoris han tingut sobre l'estructura ocupacional. A partir de la dècada dels 80 és quan la immigració apareix com un fet social, és una immigració nova respecte a la d'anys anteriors, bàsicament comunitaris. És nova pel seu origen, ètnia, cultura i religió. Determinada per factors d'expulsió en els països d'origen i formant part dels processos de globalització que determinen la conformació en els països de destí d'un mercat dual que actua també com a factor d'atracció. Segons dades de l'INE, els principals sectors d'ocupació on es concentra el major nombre d'immigrants són; en la construcció un 20%, hostaleria un 19%, agricultura 18% i servici domèstic un 13%. Al País Valencià es concentra un 11% de la població immigrada.

3.4. La via escolar

Per altra banda, un dels factors que condicionen l'estructura ocupacional serà una major escolarització i per tant una vida escolar més llarga, que repercuteix en un retardament de l'edat de començament de la vida laboral. Segons l'Institut Nacional de Ciències de l'Educació, al País Valencià no ha deixat d'augmentar l'escolarització, allargant-se cada vegada més els anys de vida escolar. Així, segons l'INCE, en el curs 2001-2002 les taxes netes d'escolarització entre 0 i 29 anys ha augmentat al País Valencià en dos dècimes. Aquestes dades ens serviran alhora de relacionar els grups d'edat amb l'estructura ocupacional.